

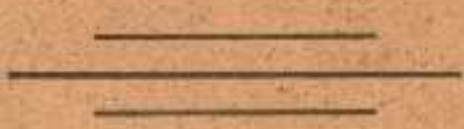
№ 3-67

ყოველ-კვირეული ჟურნალი

№ 11

წილისადა მისაღებ

გამომცემი	_____
მისამართი	_____
ტელეფონი	_____
ფოსტის მისამართი	_____
სტამბა	_____

ფასი 10 კპპ.

მიიღება ხელის მოწერა

ყოველ კვირულ საზოგადო-ეკონომიურ

და სალიტერატურო შუხნალ

„კლდე“-ზედ.

1913 წლის იანვრიდან ყურნალი უფრო ფართო პროგრამით გამოიცემა, ჩაერთობა ილუსტრაციები, კარიკატურები და სხ. მოწვეულ არიან ახალი თნამშრომელნი, როგორც ადგილობრივი, ისე რუსეთსა და საზღვარ გარედან.

ფ ა ს ი:

1 წლ.	6 თვ.	3 თვ.	1 თვ.	ცალკე №
5 მან.	2 მ. 75 კ.	1 მ. 50 კ.	50 კ.	10
4 მან.	2.50 კ.	1 მ.	40 კ.	10

სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს, სტუდენტებს და კოოპერატიულ დაწესებულებათ დაეთმობათ

საზღვარ გარედ ყველა ფასებს ემატებათ თვეში 5 შაური გადასაგზავნი.

განცხადების ფასი:

კანტორასთან შეთანხმებით.

ფრანგულ-კავკასიური
საეკონომიკური და სამრეწველო ბიურო

„ი ვ ე რ ი ა“

კარნიფონი

იძლევა უოველ გვარ ცნობას,

ჰუიდის მადნეულობას და სხ.

ადრესი: Paris Faubourg Montmartre 10

3305
3-67

№ 11

10 მარტი 1913 წ.

ქართული
ლიბრერიის

ვისაც 1913 წლ. არ
გამოუწერია ჟურნალი
„კლდე“, იანვრიდან
აღარ ეგზავნება.

ყოველ კვირეული საზოგადო ეკონომიკური და სალიბერატორო ჟურნალი

რედაქცია ღიაა 10-3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოსისა: თბილისი კლდე.

ჟურ. კლდის კანტორისაგან

რედაქციაში იყიდება ჟურნალ კლდის და-კაზმული კომპლექტები 1912 წლისა. ფასი ქალაქში. — 1 მან. ქალაქ გარედ — 1 მან. და 25 კ.

უველა ხელის მომწერთ ვთხოვთ დროით შეგვატყობინონ ხოლმე, თუ რიგზედ არ მის-დით ჟურნალი, რომ თავდარიგი დავიჭიროთ.

ს არ ჩ ე ვ ი: ლაღოს. — ლექსი ი. გრიშავილისა. შინა მრეწვ. აგანია ჩვენში. — თევდ. ლლონტი-სა. მუცნიერული სიბეცე თუ შარლატნობა. — ქარ-თლელისა. უკანასკნელი ამბები. მიმქრალი სუ-ლის აღსარება. — დ. კასრადისა. ბაღკანეთის რმი და საერთაშორისო განწყობილება. — მეომარისა. მანგლისის წვრ. კრ. — სემიტისა. ბიბლიოგრაფია. ჩვენი ფოსტა.

ლ ა ღ ო ს *)

ხან მეფე ხარ სვე-მღვიძარე, ქედს გიხრიან ქვეყნის მპყრობელს,
ხან ვით ნადვი ტბის ნაპირას ღვრი ცრემლებსა შეუშრობელს.

ხან მკვეთრ ისრით დაკოდილი, სულ არა გრძნობ წყლულთა ტკენას,
სულის სწრაფვას ჰანგათ აკმევ; იორკეცებ აღმაფრენას.

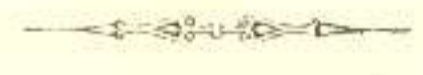
ხან ოცნებით ცის სივრცეში ნიაფ-ტალღად დასრიალობ,
ღრმა კაემნით მოხიბლული სამსხვერპლოზე კვნესით ჰგალობ.

შენ ჩანგი ხარ... და ეგ თმები, ეგ ქალარა თვითეული —
ხალხის გულის სიმებია, ხალხის სუნთქვით დარხეული...

და მეც ხალხის აღმაფრენამ შენთან მგოსნად ამომტყორცნა
მსურს მოგიძღვნა, როგორც მამას, მხოლოდ კოცნა, წრფელი კოცნა,

ქ. თბილისი 10 თებერვალი 1913 წ.

ი. გრიშავილი.

*) ღ. მესხიშვილის იუბილეზე წაკითხული ლექსი

ძინა მრეწველობის აგონია ჩვენში *)

IV.

მიზეზი მრეწველობის განადგურებისა.

ევროპულ ეოველ სხვილ სახელმწიფოში მრეწველობა მეტის მეტად განვითარებულია. კაპიტალისტური წეს-წყობილება იმ საძირკველად გადაქცეულა, რომელზედაც სახელმწიფო მთელ თავის სამომავლო საქმეს აგვირგვინებს. რამდენადაც ამ მხრივ განვითარებულია სახელმწიფო, იმდენადაც ის ძლიერია სოციალ-პოლიტიკურად, ფინანსურად და ეოველის მხრივ. ასე რომ კაპიტალიზმი ჩამორჩენილ ქვეყნების ერთნაირი მხსნელი მანანაა, ის აუცილებელი საფეხურია უმაღლეს ეკონომიურ ფორმაციის შესაქმნელად. დღევანდელ პირობებში კაპიტალიზმის განუვითარებლობა მთელ ეოველ ცხოვრების ჩამორჩენას და ამიტომ ამ ჩამორჩენის მოსწობა აუცილებელი საქმეა.

არ იფიქროთ, რომ ეს კაპიტალიზმი რაღაც ჯადოქარი ან ზეციდან ჩამოვარდნილი რამე მძლეობა-მძლეობა იყოს. არა, კაპიტალიზმი მწარმოებელ ძალთა და საწარმოო საშუალებათა განვითარების ერთნაირი გამომხატულებაა, გამოხატულება, რომელიც ტექნიკისა და ხელოვნების გაბატონებას მოასწავებს მუშის ბუნებრივ ჭაბან-წყვეტას.

ხალხი სიმდიდრეს ნატურალურ მეურნეობითაც ქმნიდა; მაგრამ საწარმოო საშუალებანი მამინ ეოვლად უსუსური იყო, შემდეგ მწარმოებელი ძალა თან და თან განვითარდა, საწარმოო პირობები გაუმჯობესდა, შეიცვალა და ადამიანის პირადობასაც ხაკლები ფასი და მნიშვნელობა მიეცა. ტექნიკის საშუალებით ათასჯერ მეტი ქონების შექმნა იქმნა შესაძლებელი, ვიდრე წინად შეიძლებოდა, ე. ი. მწარმოებელი ძალა წინ წავიდა...

ასეთი განვითარება მწარმოებელ ძალისა ეოველ საზოგადოებაში სწარმოებს, თუ ცხოვრებას არა-ჩვეულებრივი გარეშე პირობები არ აფერხებს. ეოველზე მეტად ამ მხრივ ევროპაში განვითარდა ინგლისი თავისი შოტლანდია-უელსით. იქ კაპიტალიზმი წარმოედგინებოდა სისწრაფით გაეშურა ახალ პირობებისაკენ და ადამ სმიტის დროს, მე XVIII-საუკუნის მიწურულში, უკვე შესანიშნავ სანახაობას წარმოადგენდა მთელს მსოფლიოში.

ინგლისის შემდეგ, კაპიტალიზმი დიდათ წავიდა

წინ საფრანგეთში, გერმანიაში, ავსტრიაში, და უნგრეთში, ამერიკაში და რუსეთშიც დიდი ნაბიჯი გადადგა ამ მხრივ ბოლო ხანებში ავსტრალია, აფრიკა და აზიის უკვე აღსპოტიური სახელმწიფოებიც მადიან მოძრაობაში.

ჩვენ უკვე ვაღიარეთ, რომ კაპიტალიზმს ანვითარებს მწარმოებელთა შრომის გაძლიერება, საწარმოო პირობების თანდათან გაუმჯობესება. ისტორიიდან და თვით სინამდვილის აღწერიდან ჩვენ ვიცით, რომ საქართველოში მრეწველობის ნატურალურ ხანაში ქართველ ხალხშიც მოქმედებდნენ ეს მწარმოებელი, ჩვენ ხალხსაც კჭონდა საწარმოო საშუალებანი. ასე რომ წარსულში ჩვენ ეოველი ის ნადაგი და პირობები კჭონდა, რომლის წიაღიდან, ან უკეთ, რომელთა განვითარებასაც შემდეგში უნდა შექმნა ევროპის ეოველ სახელმწიფოში განვითარებული კაპიტალისტურ-ხელოვნური მრეწველობა-აღებ-მიცემობა.

მაგრამ სინამდვილე?
 ძინა მრეწველობა (რომელიც პირველი საფეხურის) რაიც მწარმოებელთა ძალების განვითარებით უნდა იქმნას დაზრდეული, უკანასკნელ სულს დაფავს, ქრება და იღუპება. მისი შერჩენა არც საჭიროა და არც სასარგებლო. მაგრამ ძინა-მრეწველობის დაზრდეუა მანცა და მანც არ უნდა იუვეს მიზნად დასახული, რადგან მისი მოადგილე კაპიტალიზმი განვითარებული არ არის ჩვენში.

ძინა მრეწველობის ეოველ ატრიბუტის დაზრდეუა იმ შემთხვევაშია ფრიად სიმპტომატიური და მანკენებელი მხარეში, როგორც მწარმოებელ ძალთა განვითარების, ისე საწარმოო პირობათა გაუმჯობესებისა, როცა წარმოების ელემენტალური, უბრალო ფორმა უმაღლეს, უმჯობეს ფორმაში გადადის, როდესაც ძალა იარაღდება არა მარტო უბრალო გამოცდილებით, არამედ ტექნიკურ საშუალებებითაც: ერთქლით, ელექტრონით, გაზით და სხვა და სხვა საამდროო ძალებით; როცა შრომის განხილვა უმწვერვალესად ვითარდება და აქედან შენდების საგანებო ქარხნები, ფაბრიკები...

საქართველოს ცხოვრებაში კი ძინა-მრეწველობის და განვითარებულ მწარმოებელ ძალთა დაუძღურება ასეთ უმჯობეს-უმაღლეს ეკონომიურ ცხოვრების ფორმას

*) იხ. „კლდე“ № 8, 9 და 10.

როდო წარმოგვიდგენს; ჩვენში — მთელ საქართველოში — ვერ დაასახელებთ ერთ ფაბრიკას, სადაც ტილოს ან ხათის ქსოვდნენ — ამ ხადებდნენ, ვერ დაასახელებთ სამრეწველო დაწესებულებას, სადაც შალს, მუდს და სხვა მრავალ სახმარებელ ნივთს კაპიტალისტურ წესებითა ქსნიდნენ, რომ ჩვენი ხალხი ძველ საწარმოვო ახმარებს გამოსთხოვებოდეს და ახალ უმჯობეს ხირბებში სწვრთნიდეს თავის ენერჯიასა ასე რომ ჩვენ იმულებულნი ვართ უღარიმთ: საქართველოს ხამდვილ ცხოვრებაში კაპიტალისტური წარმოება, კაპიტალისტური მრეწველობა სრულებით განუვითარებელია და თუ სვენი ხალხი იმოსება კაპიტალისტურ მრეწველობის ნაყოფით, სულ ახალხარ საქანელია, ეს საქანელი უცხოეთის ძალის ეკუთვნის — რუსეთს, ევროპას და ამერიკასაც კი.

საჭიროდ მიგვაჩნია ჩვენი აზრი უფრო დავადაგოთ, უფრო დაწვრილებით შევეხოთ ჩვენს ცხოვრებას. მეოთხმეცხდამე წლებში ჩვენში, უმთავრესად „კვანა“-ს შუბლიცისტებმა, როგორც მაგ. ნ. ჯორდანიას, ჯობლაძე, მახარაძე და სხვები აღიარებდნენ, რომ საქართველოში კაპიტალისტური წეს-წყობილება ვითარდება, ჩვენი ცხოვრება ევროპული ცხოვრების სახეს იღებს, საზოგადოება აქაც ისე დას-დასობით (კლასებად) იწყოება, როგორც ევროპაში, აქაც ვითარდება კულტურა და სხ. „კვანისტები“-ს ეს დებულება მაშინ ბევრმა არ გაინაწილა. „იმედი“-ს „ტეტიათა“ მოტრფიალენი, „მოამბე“-ს ზოგიერთი თანამშრომელი და „ივერიელები“ არ ეთანხმებოდნენ დასულ-კვანისტთა კონცეპციას. მაგრამ მას აქვთ ბევრმა წყაღმა ჩიარა, ბევრი რამ გამოირკვა, გაშუქდა და ამ ერთხარ განვითარების შედეგად ჩვენ უნდა ვაღიაროთ, რომ რამდენიმე სცდებოდნენ კაპიტალიზმის უარსმოყოფელი და აჭარბებდნენ აგრეთვე მარქსისტებიც. უკანასკნელნი, აღზრდილნი „კაპიტალი“-ს მოძღვრებაზე და ეკონომიურ ცხოვრების განვითარების ფორმათა ერთხარობის შექცევაზე*) — უფრო აბსტრაქტულად მსჯელობდნენ, რადგან ცხოვრება, არ იყო სათანადოთ ემპირიულად შესწავლილი, ხოლო ჩვენი სამდვილი ცხოვრების სახე და მისი მსგელოება მათ გონებიდან, თვორიდან გამოგვიყვანდათ. ჩვენ ძლიერ კარგად გვახსოვს მაგ. იმ დროის მახარაძის ფაქტობრივ მასალებით შექმნილი მსოფლმხედველობისი ქაღალქების ზრდაზე, მცხოვრებთა მოძრაობა-განცეცხრებისა და სხ. მაგრამ ეს კიდევ ვერაფერს ამტკიცებს. საქმე იმაში არის, რომ

საქართველოს ცხოვრებას შესამოცე წლებიდან განსაკუთრებით დიდი წილ მსგელოება დაეტოო როგორც საზოგადო კულტურის, ისე ეკონომიის დარგში, ქაღალქების ზრდა განვითარებაში. მაგრამ ვხახოთ სწამდვილად უფრო დაახლოვებით.

რუსეთის შემოსვლა და გაბატონება ჩვენში მოასწავებდა რუსეთის კაპიტალისტთის ახალ ახმარების განსახს, ბაზრის გაფართოვებას, საქანელის გასაღების ახალ საშუალებას. და დღესაც რომ რუსეთის საქანელი განსაკუთრებითაა გაბატონებული ჩვენში. მაგრამ ამავე დროს ჩვენში მარტო საქანლის სახით კი არა, ხალდ იუულიათაც დიდ ძალი იუული შემოვიდა მრეწველობის განსახენად და ახალ ზედ მეტ სიმდიდრის შესაქმნელად. მთელი კავკასია და განსაკუთრებით საქართველო რუსობისათვის ამ მხრივ აგრად საინტერესო იყო, რადგანაც ჩვენში შესაძლებელი იყო ისეთ სამრეწველო დარგების შექმნა, რომელიც უცხოელებს განსაკუთრებით მეტ სიმდიდრეს მისცემდა და რის საშუალება თვით რუსეთში თითქმის არ ჰქონდათ. ჩვენ ვგულისხმობთ ჩვენი მთადაგილების მინერალურ სიმდიდრეს. სპილენძი, ქვანახშირი, ფოსი, ჩაეთი და სხ. ასეთები ხომ უტუუარი წყაროები იყო. და აი სწორედ ამ სამთა-მადნთ საქმეს, რომელიც, კიდევ ვიმუორობთ, რუსეთში არ იყო, ერთიანად დაეწაფნენ რუსეთისა და საზღვარ-გარეთელი კაპიტალისტები.

უეჭველია, რომ ამ დარგშიაც საქმის განჩინება დიდ მნიშვნელოვანი და სახეირო იყო ხალხისათვის. ეს კარემოება აცხოველებდა სოფელს, ახვითარებდა მწარმოებელ ძალებს, ზრდიდა ქაღალქებს, თავს უერიდა ხალხს, ჰქმნიდა სამრეწველო ცენტრებს თავის ტანდენციებითა... და აი ცხოვრების ფივილ-ხივილმა, რასაც მოჰყვა რკინის გზის განხველება, ფოსტა-ტელეგრაფების გაშენება და სხ. შირდაშირ დაბრძავს, უკეთ გაიტაცეს ისინი, რომელნიც მრეწველობის განვითარებას ნუსხავდნენ. მაგრამ ხამდვილად განს ეს ნიშნავდა ჩვენი ქვეყნის სამრეწველო განვითარებას, ფაბრიკა-ქარხების განსახს. საწარმოვო შირბების გაშლას, გაფართოვებას? სრულიადაც არა, რადგანაც შინა-მრეწველობის მრავალი დარგი, რომელითაც ცხოვრობდა ჩვენი ხალხი, რასაც ახვითარებდა ჩვენი ური, ისე განაღკურდა, რომ თავის არსებობიდან და განვითარებიდან ერთი რაიმე საფაბრიკო დაწესებულებაც ვერ შექმნა, ჩვენი მრეწველობიდან, ერთი დარგიც ვერ განახლდა, ვერ აღორძინდა, ვეღარ შეიარაღდა ახალ ცხოვრების ძალებით.

ცხოვრების განუვითარებლობის ეს მხარე კი ჩვენს მკვლევართ ალდო აურთმეველი დარჩათ, ის, რაც დავინახეთ სამთო მრეწველობის დარგში, თავზე მოახვიეს

*) დეტერმინისტური, დიალექტიურ-მატერიალისტური შეხედულება ცხოვრებაზე — რაიცა ჩვენი მარქსისტების მრწამსს შეადგენდა, — ასეთ შეხედულებაში ვადამკრელ ძალად ხდებოდა. — 236.

მთელ ცხოვრებას და ამ რიკად გააზვიადეს გადაწყვეტი-
თი იმედია (უელტრა-მბტიმისტური) შეხედულებანი
ჩვენა ცხოვრების აწმუასა და მომავალზე.

შემდეგში შეუძლებელი იყო მთელი ცხოვრების ნა-
მდვილი სახე უფრო მარტივად არ წარსდგომოდა ხადხს.
შეთვალუურები იძულებულნი განდებოდნენ თავიანთ მბტი-
მიზმისათვის რამდენადმე ფრთხილად შეეჭრაო და მართლაც,
შემდეგს ჩვენ მწერლობაში — განსაკუთრებით არჩაფ
ჯორჯაძესა და ნოე ჟორდანიას შორის, საინტერესო
აზროთა დაპირისპირება მოხდა, რაიცა ჩვენა საკითხის გა-
სარკვევად საინტერესო მასალად გამოგვადგება.

თევდ. ლლონტი.

მეცნიერული სიბეცე თუ შარლატნობა?

(ნ. სპილიოტის წერილის გამო)

მართლაც, ცხონებულ ილიას სიტყვისა არ
იყოს, ჩვენისთანა „ბედნიერი ერი“ მთელს დედამი-
წის ზურგზე ერთიც არ უნდა მოიბოგებოდეს. ვინ
გნებავთ, ბ—ნო ჩემო, რომ ჩვენს აბუჩად აგდებას
და ეროვნულ თავმოყვარეობის შეღობვას არა სცდი-
ლობდეს! აქ დოლი არის გამართული: ფეხიანი თუ
უფეხო, მტერი თუ მოყვარე ყიზილბაშურად გად-
მომდგარან და წინასწარ განზრახვით შედგენილ რუ-
ქითა თუ კომპასის ისრით ჩვენს გარშემო გააქვთ
გაგნაში და ჩხავილი. ოღონდ ისე კი, რომ თვი-
თეულმა გაჯირითების დროს ჩვენ თავში ჩაგვკრან,
გაგვსრისონ, იცინონ ჩვენს უკულმართ ბედის ტრი-
ალზე. ჩვენ კი, ჩვენ, ეს პატივაცურილი ქართვე-
ლობა, იმავე ილიას თქმისა არ იყოს, „თითქოს
მართლა ვისთანმე პირშავნი ვყოფილიყავით“, ხმის
ამოღებას ვერა ვბედავთ, ერთ-ურთს ვაჩუმებთ:
სსუო! არავინ გაგვიგონოს, თორემ იფიქრებენ, რომ
შენ ქართველობაზე სდებ თავსა, ქართველობა ხომ
„ზოლოგოგიური პატრიოტობაა“, ჩამორჩენილ ადა-
მიანად ჩაგვთვლიან, „ზუბრებად“, რომელთაც სა-
ერთაშორისო სოლიდარობის დროშასთან არავითა-
რი კავშირი არა აქვთ, და სხვა და სხვა.

თუ ეს ასე არ არის, მაშ რითი უნდა აიხსნას,
რომ ასე ადვილად ვიტანთ ყოველისფერს: მამული

მიდის ხელიდან, ენა არა თუ სასწავლებლებიდან
და დაწესებულებათაგან, არამედ რჯახებიდან
იდევნება, წარსული არ არსებობს; სამარტკვინოა
მისი გახსენება, ან და რა დროს *„საქართველო-
ლის“* შესმენაა, როდესაც მთელი ჩვენი ისტორია
ზღაპარია, მითია, დოკუმენტები ვილაც უსაქმო
ქორიკანა ბერ-ხუცესობის შედგენილია; მითია წმ.
ნინო, მითია თამარი... ქართველი მხოლოდ მაშინ
არის მეცნიერი, თუ რომ ის კათედრიდან გადმო-
დგება და მთელს ჩვენს წარსულს მთლად უარ-
ჰყოფს. სომხიფილობა, აი რა! ან არა და რაც
გინდა დაარქვი შენს თავს, იყავ ბუშმენი, ყირ-
ლიზი, ოღონდ ქართველი კი ნუ! მაგრამ რომელი
ერთი ჩამოვთვალო? ქეშმარიტად, რომ მხოლოდ
ანომალიით შეიძლება ამ გვარი მოვლენის ახსნა;
თორემ სხვაფრივ ყოვლად შეუძლებელია, შეუძლე-
ბელია თუნდა იმიტომ, რომ ილიას დიდებულ
დაკრძალვის შემდგომ, ერი, რომელმაც მეფური
დღესასწაული გადაუხადა აკაკის, მეორე დღესვე
ხაჩატურიანცთა და მის დამქაშთა დასაციინი საგანი
ხდება! ჩვენ ვიყავით ამისი ისტორიული მოწმენი
და დარბაისლურადა ვსდუმდით, რა თქმა უნდა,
„ზოლოგოგიური პატრიოტობის“ შიშით. ასეთივე
ისტორიული მოწმენი ვიყავით ყოვლად გათახსირე-
ბულ ვილაც შარლატან ლექტორ გრინის ლექციე-
ბისა, რომელსაც ნაციონალურ მოძრაობის მაგიერ,
რომ თავხელი „პროფესორი“ საბრალოდებლო
სკამზე დაგვესვა, სერიოზული სახე მივეცით მის
ლექციებს და პატივცემულ ისტორიკოს მ. ჯანა-
შვილს მივანდეთ პასუხის მიცემა „ნოვოე ობო-
ზრენიეს“ ფურცლებზე*).

მაგრამ შორს ნუ მივდივართ. გრინის კომ-
პასს მთელს ლეგიონთა ხელში ნახავთ, თუნდა
აგერ გუშინაც დავინახეთ ვილაც სპილიოტის ხელ-
ში, რომელიც ჟურნალ „Кавказская Школа“-ს
ფურცლებზე გადმომდგარა. ნახეთ, ბ—ნებო, წაი-
კითხეთ. შეუძლებელია, აქ არ დაინახოთ ახალი

* 1894 წ. გრინმა თბილისის სათავად ახნაურო ბან-
კის დარბაზში წაიკითხა ლექცია „Эпоха Царицы Тама-
ры“ რომელიც დაიბეჭდა იმავე წლის „Кавказ“-ის 191
და 192 ნომრებში. ეს, „ლექციები“ იმით იყო „საკურალ-
დებო“, რომ ისტორიული მიმოხილვა შეხერხადისა და
ათაღ-ერთი დამის სცენებით მოჰხაზა, ტალახში ამოსვარა
თამარ დედოფლის პიროვნება და ჩვენ კი მას ნება მივეცით,
რომ დაუსჯელად წაბძანებულყო. ზემოდ ხსენებულ ისტო-
რიკოს ჯანაშვილმა თავის პოლემიკით მას შეაძლებინა თავი
გამოედო, რომ თვისი მისსია ასე ჩინებულად შეასრულა.

შარლატნობა, ახალი არამზადობა ან არა და მეცნიერული სიბეცე. ადამიანი, რომელმაც ჩვენი წარსულისა არა იცის რა, ჩვენს ისტორიას, უკედ ჩვენს status praisens-ს ეხება და ამერიკას ამერიკაზე აღმოაჩენს! საოცარია, ყოველი მოხელე რომ აქ „გაისტორიკოსდება“ ხოლმე, მაგრამ არა ნაკლებ საოცარია, რომ თვითვე ასეთ „ისტორიკოსის“ პირველი სიტყვა ჩვენის შეურაცხყოფით იწყება! მაგრამ შევეხოთ გაკვრით მის დებულებათ, ვინაიდან სერიოზული კამათი მასთან მხოლოდ საბრალმდებლო სკამზე უნდა მოხდეს, თუ რომ მართლა ქართველები ვართ. დავყვით თავიდან:

ბ—ნმა სპილიოტიმ ჩვენი status praisens-ი დაახასიათა როგორც „პირვანდელ წყვდიადის შემეცნება“. უნდა შევნიშნოთ, რომ დღევანდელ სკოლების უქონლობა „ამ პირვანდელ წყვდიადის“ მიზეზითაა გამოწვეული: თუ რომ ფიზიკური სინათლე საოცარის სისწრაფით ედება მთელს ქვეყნიერებას, სამაგიეროდ გონებრივ მოძრაობის ნათელი მეტისმეტად მძიმედ მიდისო“, — ამის საილუსტრაციოდ მოპყავს ჩვენი სამშობლო. მართალია, მან უწყის, რომ „ასის წლის წინად, ესე-იგი, შეერთებამდე, ქართველებს „ჰქონდათ დაბალი და საშუალო სასწავლებლები, თვით უნივერსიტეტებიც კი“ — მართლეს ფაქტიც პირუთვნელ ისტორიკოსისთვის საკმარისი უნდა ყოფილიყო რომ „პირვანდელ წყვდიადის“ მეუფება შეუძლებელი იქნებოდა, — მაგრამ სპილიოტის ქამანდური რეპლიკებიც სწორედ იმიტომ არის ჩართული, რომ ამ სასწავლებელთა მნიშვნელობა დაამციროს და მკითხველთა შორის თავის დებულებას ბაზარი მოუპოვოს: ჰო, იყო სასწავლებლები თუმცა „НЕМНОГОЧИСЛЕННЫЯ“, ჰქონდათ უნივერსიტეტები, თუმცა „НЕВАЖНЫЕ“. თავის ქება არაფრად ჰღირსო, ამბობენ, მაგრამ როდესაც გაიძულებენ ისევ „თქმა სჯობს არა თქმასა“. იმ ხანაში, რომელსაც ბ—ნი სპილიოტი იღებს, ვგონებ, რუსეთის სასწავლებლები ვერ გაუსწრობდნენ ჩვენსას. [უმნიშვნელო იყო თუ არა, ჩვენმა სასწავლებლებმა შეინახეს და გადმოგვცეს სამშობლო ენა, ტრადიციები! „პირვანდელ წყვდიადის მეუფება“ შეუძლებელი იყო იმ ქვეყანაში, რომლის სკოლები იძლეოდნენ დავით გურამიშვილებს, ბესიკებს, ალექსანდრე ქავჭავაძეებს, გრიგოლ ორბელიანებს და სხვათა; პირვანდელ წყვდიადის მეუფება შეუძლებელი იყო იმ ქვეყანაში, რომლის სკოლები ზრდიდნენ საუკეთესო მეტყველთ, მქადაგებელთ, ვინც მოგვცა ანტონ კათოლიკოზი,

დიდებული მეცნიერ-გეოგრაფი ბატონიშვილი ვახუშტი, რომელმაც თვით რუსთა-მეცნიერების წინსვლას არა ნაკლებ შეუწყო ხელი, ვიდრე თვით რუსებმა; „პირვანდელ წყვდიადის მეუფება“ შეუძლებელი იყო იმ ქვეყანაში ვინც შესძლო სულმნათ გაბრიელ ეპისკოპოზის წარმოშობა, რომლის ქადაგებანი ეხლაც ანცვიფრებენ ადამიანს თავიანთ უძირო ზღვა ფილოსოფიური მსოფლ-მხედველობით და რომლის შედგენილი ლოდიკა, თუ არა ვცდები, პირველი სახელმძღვანელო იყო მთელს რუსეთის იმპერიაში! დასასრულს „პირვანდელი წყვდიადის მეუფება“ შეუძლებელი იყო იმ ქვეყანაში, სადაც გატაცებით სწავლობდნენ რიტორიკოს, ფილოსოფიას, ღვთისმეტყველებას, გრამატიკას, გეოგრაფიას და სხვას, რომლის ზედგავლენის ნაშთებს ეხლაც კი ნახავთ. არა გჯერათ? გაისაჯეთ, ბატონებო, ერთხელ ჩამოიარეთ ძველი ოჯახები. თქვენ ნახავთ ისევ ძველ ხელ-ნაწერ კარაბადინებს, რომელნიც დიპლომიან ექიმებზე მეტს სამსახურს უწევენ მათ; გაისაჯეთ და შეიხედეთ თუნდა თბილისის პატარა დუქან-მალაზიებში, თქვენ ნახავთ დავთრებს (თვით სომეხ ვაჭართა ხელშიაც კი) ისევ ქართულად ნაწერს; გაისაჯეთ და ნახეთ სოფლებში, მოსაზღვრე მეზობელი ერებიც კი (როგორც მაგ. ოსები) ისევ ჩვენს წონას ხმარობენ (ლიტრა, კოდი, ადლი და სხვა), ჩვენი თვლა... მაგრამ რა საჭიროა ჩამოთვალა? ეს ისევ ძველი „პირვანდელ წყვდიადით“ მოკულ სამეუფეოს ნაშთები გახლავთ და არა „ახალი სიტყვა“ ახლად შემოტანილი სინათლისა, რომელიც რუსულ ფარაჯის მთრეველა გლებ-კაცობისაგან უნდა მოითხოვოთ, რომელთაც აღარც რუსული იციან, არც ქართული „შენში ან სოვისტი არ არის ან სვინდისიო“, გეუბნებიან! მაშ სად არის ისტორიული სინამდვილის მარცვალი, რომელზედაც ბ—ნი სპილიოტი ემყარება?

ერთად ერთი დიდი არგუმენტი, რომლითაც ხელმძღვანელობს ბ—ნი სპილიოტი, გახლავთ პაველ დიმიტრიჩ ციციანოვის (და არა პავლე დიმიტრის ძე ციციშვილის) ავტორიტეტობა, რომელიც ერთი „საუკეთესო შვილი იყო საქართველოსი-“ო (ნეტავი რა მხრით?). რომ უფრო ჰოპულიარული ჰყოს პაველ დიმიტრიჩის სახელი, სპილიოტი თამამად ადასტურებს, რომ თვითონ ციციანოვი „ქართველთა სისხლის ნათესაობას უარს არ ჰყოფდა, თუმცა ამტკიცებდა, რომ სული რუსული მიდგიაო“, მართლაც ეს უკანასკნელი ფრაზა პაველ დიმიტრიჩის ყოველ-დღიური და საყვარელი ფრაზა

იყო, რომლითაც ამ რიგად მოსწონდა თავი. ცხადია, რომ ასეთს ადამიანის ავტორიტეტობა ან მეცნიერული სიბეცე უნდა იყოს, ან და შარლატნობა, სხვაფრივ შეუძლებელია! ადამიანი, რომელიც თავის თავს შეურაცხყოფილად სთვლიდა, რომ ის ქართველად დაბადებულა, ადამიანი, რომელსაც ქართულად დალაპარაკება ეჯავრებოდა და დღესაც ისტორიულ გამოცანას შეადგენს, იცოდა მან ქართული ენა თუ არა? *) აი ეს ადამიანი მის თვალში ავტორიტეტია! არა, ბ-ნი სპილიოტიმაც კარგად იცის, რომ მეცნიერება მზგავსს ავტორიტეტებს არა თუ სკეპტიკურად უყურებს, სავსებითაც უარჰყოფს. ეს იცის ბ-ნი სპილიოტიმ, იცის, მაგრამ რატომღაც მისი ავტორიტეტობა დასკირდა, მას უფრო უჯერებს, ვიდრე ანტონ კათოლიკოზს, რომლის გაძევებას საქართველოს საზღვრებიდან არა ნაკლები ნიადაგი მოუშხადა თვით ჩვენმა „თავგანწირულმა მაშლიშვილმა“, ხსენებულმა პაველ დიმიტრიძემ. მაგრამ აი სპილიოტის ერუდიცია ფაქტების ანალიზის დროს:

„ჯერ კიდევ კნორჩინგი, რომელიც თავ. ციციანოვამდე კავკასიის მთავარ მართებლად იყო დანიშნული (1801 წ.) კათოლიკოზ ანტონს შეეკითხა: სასულიერო წოდებისთვის გაქვთ თუ არა ეპარქიებში სასწავლებლები, და თუ გაქვთ, სადა, რას ასწავლიან, ანუ ვისი ხარჯით“. კათოლიკოზმა ამაზედ უპასუხა: „ქართლისა და კახეთის ყოველ ეპარქიაში ბავშვებს ასწავლიან წერა-კითხვასა და გალობას; მოწაფეებს მშობლები ინახავენ. ნეტარ ხსენებულ ირაკლი II ის დროს კი თბილისში და თელავში გვქონდა სემინარიები, სადაც ასწავლიდნენ გრამატიკას, რეტორიკას, ფილოსოფიას და ღვთისმეტყველებას, ხარჯს სულ თვითონ მეფე იღებდა“ (აქ. 1, 531). პასუხი მეტად სამწუხაროა, — განაგრძობს ბ-ნი სპილიოტი, — რომელიც უფრო სამწუხაროდ გვეჩვენება, თუ რომ ინალიზს მოვანდნთ და დავხედავთ, თუ რა იმალემა ბანზე აგდებულ სიტყვების იქით“, შემდეგ ამაყად ამბობს: „რა თქმა უნდა, სემინარია ჰქონდათ, როდესღაც... Fuit quondam Troja!.. და სხვა.

რომ მართლა, „სამწუხარო პასუხი“ ვასცა კათოლიკოზმა, აქ მართალია ბ-ნი სპილიოტი: სამწუხაროა ჩვენთვის, რომ აყვავებული სასწავლე-

ბელნი გამოგვეცალნენ ხელიდან, მხოლოდ არა ნაკლებ სამწუხაროა სპილიოტისთანა ისტორიკოსებისთვის“, რადგან ყირაზე აყენებს მათს დვარძლიან დებულებას „პირვანდელ წყვდიადის“ შესახებ. ამ დიდმნიშვნელოვან პასუხის გასაბათილებლად სპილიოტი სცდილობს, შორეულ წარსულ ხანაში გადაიტანოს იგი „ტროიას არსებობისას“, თუმცა მან იცის, რომ მეფე ერეკლე იცე შორს არა სდგას აღებულ ეპოქიდან. და... მაშაა, ღვიძლი მაშა კათოლიკოზ ანტონისა. ნუ თუ მეფე ერეკლეს ხანა არ გახლავთ ის უღელტეხილი, როდესაც „გადასწყდა ბედი ქართლისა“ და ჩრდილოელთა სუვერენიტეტობის ქვეშ შეაჯარა თავი: ან და რა საკადრისია მეცნიერ ადამიანისთვის ვოსტორგოვისთანა აკრობატობის აყოლება და კულგარულ ფრაზის განმეორება: „**правда это было при царѣ Ираклиі II, а не при царѣ Горохѣ**“, რას ნიშნავს ასეთი შეურაცხყოფა, ასეთი უსინიღისო ქამანდები, ასეთი თავის აგდება?..

ბ-ნი სპილიოტი თავის პილოტობას არ იშლის საუცხოვო სიბეცის სისტემის აშენებულ ჰაეროპლანით და „პირვანდელ წყვდიადის მეუფების“ დასახასიათებლად ერთხელ კიდევ ემყარება პაველ დიმიტრიძე ციციანოვის მოხსენებაზე, რომ ქართველ თავად-აზნაურობის უმეტეს ნაწილმა სამშობლო ენაც კი არ იცის ხეირიანად... ქართულ ეკლესიებში გალობა თხების კიკინს წარმოადგენს... ქართველებს არც ერთი სტამბა არ ჰქონიათ“... და სხვა და სხვა. თუ რამ შეაფერხა სწავლა განათლების საქმე ჩვენში, რა იყო მიზეზი, ამას, სპილიოტის აზრით, status praesens-ისთვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს (ეს, ვგონებ, რომ პილოტთა ახალი მეთოდი უნდა იყოს და არა ისტორიკოსების!) მაგრამ დავთანხმდეთ და ნუ მივიღებთ მხედველობაში იმ ანორმალურს მდგომარეობას, რომელშიაც საქართველო ჩააყენა გარეშემოსულმა მიზეზებმა. პირველი რწმუნება, რომ ჩვენმა თავად-აზნაურთა უმეტეს ნაწილმა ქართულად არა თუ წერა-კითხვა, დალაპარაკიც კი არ იცოდნა, ეს სიცრუეა, რადგან თვით პაველ დიმიტრის ძეს ღრმა ცოდნა ქართული ენისა პრობლემად არის დარჩენილი, მეორეც, თუნდაც მართალი იყოს, ეს კიდევ არა ნიშნავს, რომ „წყვდიადის სრული მეუფება“ ყოფილიყო! იმ დროს ჩვენზე არა თუ ჩვენი მოკავშირე რუსები, არამედ დიდ განათლებულ სახელმწიფოთა წარმომადგენელნიც კი კოჭლობდნენ. ენის კარგა ცოდნაში. ამით ისტორია არავინ და-

*) იხ. სხვათა შორის ძვირფასი მასალები ამ საკითხის შესახებ ალ. ფრონელის ისტორიულ საუცხოვო კვლევაში „მთიულეთი“.

უმარხია, როგორც არა მარხავენ თვით პეტრე დიდს, განმანათლებელს, რომელმაც რუსული გრამატიკის უცოდინარობით ანეკდოტების გავრცელებას შეუწყო ხელი მთელს რუსეთში. რაც შეეხება ჩვენს საეკლესიო გალობას, ეხლაც იმავე მდგომარეობაშია ჯერ ჩვენ არც ბორტნიანსკები გვყვანან, არც ჩაიკოვსკები, რომ გაემშვენებინათ. ვგონებ ჩვენი სადა გალობა უფრო სასაგებზე მოიყვანს თვით ურწმუნოსაც კი, ვიდრე იტალიანური ჰარმონიით შეზავებული სლავიანური გალობა! უკანასკნელი ფაქტი, რომ ჩვენ სტამბა არა გვქონია, ეს ისევ მეცნიერული სიბრძნეა: ქართველ ერს ორი თუ სამი სტამბა ჰქონდა უკვე მე-17 საუკუნიდან! ალა-მამად ხანის ბარბაროსმა ხელმა შეჰმუსრა იგი და აი, ამ ნანგრევებზე შეჩერებული ვიყავით, როდესაც ერეკლემ თვალი მიაპყრო ჩრდილოეთის არწივის მფარველობის ქვეშ შეხიზნებას! ნუთუ ეს ფაქტი საგულისხმო არ უნდა იყოს? ნუთუ ეს ნიშანია „პირვანდელ წყვდიადის მეუფებისა“? მაშ როგორ ავხსნათ სპილიოტის გამოსვლა, თუ არა მეცნიერული სიბეცით, ანუ შარლატნობით? რამ გამოიწვია მისი „ისტორიკოსობა“ რომ დიოგენის ფარნით დაჭფათურობს ჩვენს წარსულში? ობიექტივობით მოაქვს თავი და საშინელ ტენდენციებით სთხზავს იმას, რაც არ ყოფილა და რაც ყოფილა, იმას ხელს აფარებს ეგ რომ მართლა პატრიოსანი მკვლევარი ყოფილიყო, დაინახავდა, რომ ჩვენი „ჩამორჩენა“, თუ კი ვისმე ჩამოვრჩით*), აიხსნება ჩვენი პოლიტიკური მდგომარეობით. აი, ამ მხრით რომ შეეხედნა, დაინახავდა თავის კოლეგას (რედაქციის მხრით) ბ-ნ ხ. სამუელის შეხედულობის სინამდვილეს, რომელიც კავკასიის მასსიურ გაუნათლებლობას ამ პოლიტიკურ მდგომარეობით ჰხსნის, იმავე „КАВКАЗСКАЯ ШКОЛА“-ს ფურცლებზე, სადაც თვითონ იღებს მონაწილეობას. მაგრამ აი მისი სიტყვებით: „სამწუხაროდ, ადგილობრივ მმართველებს ყოველთვის არ ესმოდათ თავიანთი კულტურული მისია. უკანასკნელ დრომდე, თვით გრაფ ვორონცოვ-დაშკოვის მთავარ მართებლობამდე შკოლებს და ხალხოსნურ განათლებას უყურებდნენ არა როგორც გონებრივი და ზნეობრივი თვალსაზრისის ასამაღლებელს, არამედ პოლიციუ-

რი თვალსაზრისით, სადაც სასწავლებლები გასარუსებელ იარაღად გამოიყენეს“ და სხვა (იხ. Кавказская школа № 1, 8 стр. за 1913 г.).

მაგრამ ვიდრე წერტილს დავსვამდე, ვერის ფაქტსაც გაგახსენებთ: იმავე სტატიის შემთხვევითი კადნიერდება და წმ. ნინოს ლეგენდარულ პიროვნებადა სთვლის. ნეტავი ვიცოდე, რომელი იურიდიული უფლებით? იცის, რომ ათეიზმს არ აქადგებინებენ სასწავლებელში, თუნდა მეცნიერულად ამტკიცებდეს? თუ რომ ჟურნალი სკოლის საკითხებს არკვევს მაშინ რა ადგილი აქვს ამგვარ ფრაზებს?

როგორც ვხედავთ, ქართველებს ბედი არ გვიღიმის. ირგვლივ უარის ყოფა და შეგინება. თვითონ ჩვენვე ნიადაგი მოვამზადეთ, რომ ასე ქანასოკოსავით გვიჩნდებიან სპილიოტისთანა „ისტორიკოსები“. არავინ უწყის, რომელ „კულტურულ მისიით“ აღჭურვილან ეს „მოციქულნი“ ესლა რომ მათს მოქმედებას აძევს იანუსის ელფერი, რომელსაც არ იცის რა უწოდოს ადამიანმა: მეცნიერული სიბეცე თუ შარლატნობა?

ქართლელი.

უკანასკნელი ამბები

მეფის მოადგილის ავადმყოფობა

უკანასკნელ დროს მეფის მოადგილე ავად იყო, მაგრამ ეხლა უკეთ არის. გამოწვეული იყო ლეიბგეკიმი პეტერბურგიდან. როგორც ამბობენ, გრაფ ვორონცოვ-დაშკოვი მიბრძანდება ბათომში.

კახეთის რკინის გზა

როგორც გავიგეთ, ქართველ თავ.-აზნ. დებუტაციას მიუღწევია საწადელისათვის და კახეთის და სიღნაღ-ბაქოს გზის განცალკევება მოუხერხებიათ.

დებუტატთა საკრებულომ გადასწყვიტა იმ თანხიდან, რომელიც ყოველ-წლივ გადიდება ხოლმე

*) ქართველებს არაფერი დაეცვედრებათ. რამდენადაც შესაძლებელი იყო მიეღოთ უმადლესი სწავლა განათლება კიდევ მიიღეს და სამაგიეროს უხდიან ისეთი სასიქადულო პროფესორებით, როგორც არიან თარხნიშვილი, პეტრიაშვილი, ცაგარელი, მელიქიშვილი, ხაჩანაშვილი და სხ.

ხელოვნების და მეცნიერების სარბიელზე გამოჩენილ ახალგაზრდათა დასახმარებლად—წრეულს გადილო 2,450 მან.—მიეცეს 800 მან. შანშიაშვილს. დანარჩენი 1550 მან. შესახებ სიტყვა-კაზმულ მწერლობის სასაზოგადოებას დაევალა პროექტის შემუშავება, თუ ვის მიეცეს. ამ რიგად მთელი თანხა ეძლევა პოეტებს. ღმერთმა მშვიდობა მისცეთ, მაგრამ პოეტებისაგან კბილები გვაქვს დაჭრილი და ეხლა ქველმოქმედებითაც უნდა ხელი შეუწყოთ მათს გამრავლებას. ამ საკითხზე ცალკე წერილი გვექნება.

საადგილ-მამულო კომისია შეუდგა ახალ პროექტის შემუშავებას, რომლის მიზანი იქნება სასოფლო-სამეურნეო და ექსტრაორდინალურ თანხათა სესხად გაცემის მოწესრიგება.

საადგილ-მამულო კომისიას პრინციპიალურად გადაუწყვეტია—მიეცეს საგარეჯოს საზოგადოებას 20000 მანეთი, სასმელი და სარწყავი წყალსადენის გამოსაყვანად. ამ წყალსადენიდან მილი იქნება გაყვანილი აგრეთვე კახ. რკ. გზაზედ, რომელსაც მთელ სივრცეზედ არა ჰქონია ადვილად და იაფად შესაძენი წყალი.

მამულების გაყიდვა

უკანასკნელ დროს რუსის სხვა და სხვა კომპანიები ენერგიულად ჰყიდულობენ მამულებს თბილისის ქართულ სათავად-აზნაურო ბანკისაგან. სხვათა შორის კიდევ შეუსყიდნიათ:

ქართლში - სურამის ახლო აგარაკ ცედანში აბაზაძეებისსეული 2 მამული, სივრცით 115^მ **დესეტინა**.

ჯრიაში, — ერისთავებისსეული მამული, სივრცით 1580.

თიანეთის მაზრაში, სოფ. მატანის ახლო შეისყიდეს 1003 **დესეტინა ტყე**.

ქართ. სასოფ.-სამეურ. საზოგადოება ამჟამად შეუდგა მთელი თავის მოქმედების ანგარიშის შედგენას საზოგადო კრებისათვის წარსადგენათ, რომელიც დანიშნულია 25 მარტს.

არამიანცის თავგასულობა

ერთ დროს დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია იმ დავამ, რომელიც გამოუცხადეს ვერცხვ-გლეხებს იქაურმა ვითომ მემაღლეებმა, ცხაპმეშქაშაშქაშინოვმა. როგორც ვიცით, სამედიატორო სამართლიდან დაწყებული, შემდეგ ყველა ინსტანციებმა ეს ადგილი აკუთვნეს ვერელ გლეხებს და მათთვის განმზადებული აყრა-აოხრება შეაჩერეს.

თუ არა ვცდები, ქალაქიც ედავებოდა ამ მიწებს, მაგრამ წააგო საქმე. ეხლა, როგორც გაზეთები გადმოგვცემენ, ცაბაძეს და მელვინოვს (ოუხერხებიანთ (?)) ამ მამულის გაყიდვა არამიანცზე, რომელიც შესდგომია ვერელი მკვიდრების აყრას. ვერელებს თხოვნით მიუმართავთ მეფის მოადგილესათვის.

სახელმწიფო სათათბ-როში

27 თებერვლის სხდომაზე სახელმწიფო სათათბიროში, სხვათა შორის განხ-ლული იყო კანონ-პროექტი კავკასიურ პოლიციის რეფორმისა. ჯაფროვმა დაასაბუთა საჭიროება გაძლიერებულ პოლიციის გადაგდებისა და მისი რეფორმისა თვით რევიზორ სენატორის სიტყვით და იმ უსამართლობის მაგალითებით, რომელიც ხდება კავკასიაში.

„ს. დ. ჩხეიძე, თავ-ს მხრივ, ამბობს „რუს. ვედომოსტი“, — ლაპარაკობს კანონ-პროექტის წინააღმდეგ: გრ. ვორონცოვ-დაშკოვი (ამბობს ჩხეიძე) ითვლება უუღლიბერალეს ადმინისტრატორად რუსეთში. ამას დაეთანხმებიან მემარჯვენენიც („თიანეთის“ ჰყვირიან მემარჯვენენი). როცა კავკასიაში მოვიდა, ქვეყანას აცნობა, რომ მისი დანიშნულებაა „აზიაროს“ ეს განპირა ადგილი რუსულს კულტურას და ბევრს რასმე დაჰპირდა. მაგრამ დაპირებანი დაპირებად დარჩა. საქმით კი მარტო წამოყენებული კანონ-პროექტი გვაქვს მხოლოდ, და მთელი ლიბერალიზმი გრ. ვარანცოვ-დაშკოვისა იმაში გამოიხატა რომ თბილისს დაადო საპოლიციო. ხარჯი 200,000 მან.“ ჩხეიძე ფრაქციის სახელით ითხოვს, სრულებით უარჰყონ ეს კანონ-პროექტი. ამის და მიუხედავად დუმის უმეტესობა მუხლობრივ განიხილავს პროექტს და იღებს მას ოქტომბრის ბენიგსენის შესწორებით. რომლითაც მაგ. ქალაქ თბილისს გადახდება საპოლიციოთ წელიწადში 216,620 მ. მაგიერ—მხოლოდ 108,310 მან.

ეს მოვიყვანეთ იმის სანიშნოდ თუ როგორ იცავენ ს. დ. დეპუტატები „ადგილობრივ ინტერესებს“. ჩვენ გვახსოვს, არჩევნების დროს ჩხეიძე ამბობდა: ადგილობრივ ინტერესებს ჩვენ ყოველთვის ვიცავთო. ფაქტიურად კი ვინმე ბენიგსენის მადლობელი უნდა ვიყვნეთ, რომ თბილისს 100,000 მ. მეტი ხარჯი შემოაკლდა და კიდევ ჯაფაროვისა,

რომელიც ამტკიცებდა ჩვენი პოლიციის ფაქტიურ უვარგისობას. ჩხეიძე კი, როგორც ყოველთვის, ყველაფერს უარყოფს; ეხლა გრ. ვარანკოვის ლიბერალიზმზე ლაპარაკობს, პოლიციის შავიერ და რეალური გაუმჯობესება კი არაფერს ამოსდევს კმის „ტკბილ სიტყვებს.“

ირაკლი ჯაბადარი

უკანასკნელი დროის სურათი

ირაკლი ჯაბადარის შესახებ, რომლის სურათებს ვბეჭდავთ დღევანდელ ნომერში, მოგვივიდა ჯერჯერობით ერთი რეცენზია, გაზეთ Fremden Bratt-ში მოთავსებული:

შემთხვევა მოგვეცა ფრიად ნიჭიერი პიანის-

ტის ბ-ნ ირაკლი ჯაბადარის გაცნობისა, რომელმაც დასდგა კონცერტი დიდ Musikvereinsal-ში ორკესტრით. ლოტბარობდა ორკესტრის ნეიბალსი.

გრიგის a-moll და შოპენის e-moll კონცერ-

ტების შესრულება ყურადღებას იქცევდა საოცარის ტექნიკით, მშვენიერის გარდმოცემით და ხმათა სილამაზით, რომელნიც ნამეტანი სინაზით გადადიოდნენ პიანოში.

საკუთარ თხზულებათა რაფსოდიაში, რომელშიაც ფრიად სხარტულად გადმოცემულია ქართული ეროვნული მელოდიები, დაგვიანტერესა მოტივების თავისებურობით და გონიერი თავდაქვრილობით საორკესტრო ეფექტების შექმნაში. ეჭვი არ არის, რომ ახალგაზრდა პიანისტი მოიხვეჭს სახელს.

სამწუხაროდ ამ ამბავთან ერთად, ირაკლი ჯაბადარის ავადმყოფის ამბავიც მოგვივიდა. ამ ცოტახანში ჯაბადარი აპრობს ჩამოსვლას თბილისში.

ირაკლი ჯაბადარი 1907 წ.

ოთხშაბათს, 6 მარტს, სახალხო სახლში გაიმართა რეჟისორ წუწუნავას ბენეფისი. წარმოდგენილი იყო რამდენიმე სურათი-ნაწყვეტი სხვა და სხვა პიესიდან: „შემლილები“ — ტრ. რამიშვილისა, პ. ირეთელის „სოფლის გმირებიდან“ სცენა სადგურ-

ზე და „რომელი ერთი“, თარგმანი ფრანგულით ქარელისა.

რეჟისორის მთელი ყურადღება, ეტყობა, მიქცეული იყო მიზან-სცენებზედ და მასწავლებლებზედ, რასაც განსაკუთრებით ყურადღებას აქცევენ მოსკოვის სამხატვრო თე. ტრში. ამ მხრივ წუწუნავას ბენეფისი თითქმის უნაკლო იყო, მაგრამ შინაარსით მეტად უფერული. ხალხი ბლომად დაესწრო და დიდის სიხარულით და აღტაცებით მიეგება ბენეფიციანტს. მიერთვა საჩუქრებიც.

საბერძნეთის მეფის მოკვლა

საბერძნეთის მეფე გეორგ I, როგორც ვახუშტები იუწყებიან, მოუკლავს სალონიკში ისევ ბერძენს—ალექსანდრე სხინასს. გეორგ I იყო ძმა იმპერატრიცა მარიამ თეოდორეს ასულისა და ცოლად ჰყავდა რომანოვების საგვარეულოს ქალი ოლღა კონსტანტინეს ასული, შვილი-შვილი ნიკოლოზ I-სა ალ. სხინასი, ამბობენ, სულით ავადმყოფია, თუმცა თვითონ განუცხადებია—სოციალისტი ვარო.

მიმქრალი სულის აღსარება

* * *

...მერე რა მოხდა? როგორ დავხვდი შემდეგში სწავლას? ჰო, მახსოვს, მახსოვს... სამი თვის უკან ფაკულტეტი გამოვიცვალე: არ მაკმაყოფილებდა მშრალი ფილოსოფია, ლიტერატურა: ეს ხომ დასვენების დროს უნდა იკითხოს ადამიანმა: წამოწვეს არბენად ტახტზე და იფილოსოფოს, ესე-იგი, წყალი ნაყოს. გეფიცებით, რომ არასფერს დაჰკარგავს თუ ამდროს იგი ქერში იყურება და ბუზებსა სთვლის ნეტარ ხსენებულ ლუარსაბ თათქირიძისავეთ. რაო გიკვირთ? რატომ? მაგრამ მესმის! თქვენ ხომ კარგად არ იცით, თუ რა არის ფილოსოფია! ამის გაგონებაზე გაგახსენდეთ ათ ელლადა, პლატონი, არისტოტელი... აბა რა საჭიროა ასე შორს გაქცევა. მერწმუნეთ, რომ ფილოსოფია მხოლოდ უხეში ტვინის ფირფიტის ტრიალია და მეტი არაფერი.

სულ სხვა მათემატიკა. ამაზე შენდება მთელი მსოფლიოს ბედ-იღბალი. კოსმოსი რითმით მოხლო-რთული ჰარმონიაა, რომელიც მათემატიკას შეუქმ-ნია. ჰო და რა, მოკვდება თქვენი არისტოტელი, მოკვდება კანტი, ჰეგელი, თან გაჰყვებიან შექსპი-რი, გიოტე, დანტე, რუსთაველი, დარჩება ევკლი-დი, არხიმელი, მორზე, ედისონი... მათემატიკა ინაცვალეებს თქვენს დიდ ზოლასაც... ხა-ხა-ხა! ვინ არის ზოლა? ან ვინ არის ოკტავ მირბო, ანატოლ ფრანსი, ტოლსტოი? რა ანგარიშში ჩასაგდება ქავკავაძე, აკაკი, ანუ გველის ქამიას ავტორი ჩვენს ფრიალოთა არწივი ვაჟა-ფშაველა? დამეთანხმეთ, რომ ყველა ესენი მხოლოდ ჩვენ მიერ ამოქრილი ოქროს სახელებია, რომელთაც დღეს არა, ხვალ მაინც დროის სასტიკი ქარი გასცვით და მათს წაშლილს აღაგას ახლა სხვის სახელს წააწერეს. მაშ ასე, გაუმარჯოს მათემატიკას. და...

მეც ფიზიკა-მათემატიკი ვხდები!..

* *

...რა სისულელეა, ღმერთო ჩემო, რა სისუ-ლელე! დღეს მივხვდი ამას! ან როგორ ვერ წარ-მოვიდგინე, თუ რა სისულელეს ჩავდიოდი! განა შეუძლიან მეჩქმეს, რომ მეთონეობა დაიწყოს? ან საიდან მომივიდა აზრად მათემატიკოსობა, როდესაც არც პაპას, არც მამას მისი ნიჭი არა ჰქონია! სა-ზოგადოთ ხომ ქართველობის ხელობა იგი არასო-დეს არა ყოფილა, მით უმეტეს ჩემთვის, რომლი-სათვისაც ჯერ კიდევ გიმნაზიის სკამზე თავს ვიმ-ტვრევდი, სხვას ვაკეთებინებდი ამოცანებს და გახე-პირებული ფორმულებით ისე დაწვრიდი კედლის დაფაზე, რომ თვითონაც არ მესმოდა, თუ რას ვხაზავდი. მაგრამ ამ შეცდომის გასწორება ხომ სულ ადვილად შეიძლება. ბევრი-ბევრი ნახევარი წელი-წადი მაქვს დაკარგული, ამას საზაფხულოდ ავინაზ-ლაურებ და არც ერთს სემესტრს არ დავკარგავ. მე ვიქნები შესანიშნავი ბუნების მეტყველი! მაგრამ არ იფიქროთ, რომ ამ ერთს ნაწილს შე-ვადიო ჩემი ძალ-ღონე, არა! ერთსა და იმავე დროს მსურს ხუთს ფრონტზე ვიბრძოლო: ვიყო სოციო-ლოგი, დოქტორი პოლიტიკური ეკონომიისა, ჰო, იურისტი, ექიმი და .. შესაძლებელია, ინჟინერიც!

ხა-ხა-ხა! მეც კი მეცინება ამის გახსენებაზე! უყურეთ, რა კორიანტელი აუყენო ბატისტინა უკანტროლო პუბლიცისტებს, რომელთაც ჩვენი

ცხოვრების სადავეები რაღაცაა მანქანებით ხელთ ჩაუგდიათ! ჩამსხდარან სარედაქციო კაბინეტებში და თხის თავებზე ლოცულობენ. დამაცადონ, დამაცა-დონ, მე ვუჩვენებ ყველას სვირსა?

ქართული
ზინჯირთა

* *

...შემდეგ?

ახ, ტვინი... რა რიგად მიშლის მოგონებას ეს სატილო ნერვების სისუსტე... უცბად ისე ამომხეთ-ქავს ხოლმე თავში, თითქოს ვიღაცას კეტი დაერტყას ჩემთვის და გავებრუებინე...

ჰო, მემდეგ?

შემდეგ არ მახსოვს, ვგონებ მართლა ყველა ფაკულტეტები შემოვისეირნე, მაგრამ ვერც ერთს ვერ დავუდე გული. რატომ? ნუთუ ნიჭი არ მქონ-და? ნუთუ სწავლის წყურვილი გამიქრა? მერე ჩემი ბეჯითობის უნარი, უნარი, რომელიც ყველა მნახ-ველში ერთს გაოცებას იწვევდა, სადღაა მეთქი, სად დაიკარგა?

აბა რა ვიცი, ეს ჩემთვისაც უცნაურია. მხო-ლოდ ეს კია, რომ მე ვერსად ვერაფერს ვავხდი. ვინ იცის, იქნებ სასოწარკვეთილებამდინაც მივსუ-ლიყავი, რომ ერთს გარეშობას არ გადავერჩინე. თურმე ნუ ბრძანებთ, ენის უცოდინარობა ყოფილა ყველაფრის მიზეზი. მე კი ჩემს უნიკობას ვაწერდი.

აჰ, რაზე მივხვდი ასე გვიან? რა დამემართა!..

* *

...ამ შეგნებამდე პირველად დორამ მიმიყვანა. დორა ებრაელი ქალია, საექიმო ნაწილზეა იმავე სორბონაში, სადაც მე ვსწავლობ. დიდი ხა-ნია, რაც გავეცანიტ ერთი-ერთმანეთს. ჯერ კიდევ იურიდიულ ფაკულტეტზე ვიყავ, როცა თვალი შე-მასწრო.

თქვენ უცხოელი ბრძანდებით?

— დიახ, m-selle!

— უეჭველია, რუსი...

— ჰო... არა... ესე-იგი ქართველი გახლა-ვართ.

გაეხარდა. ხელს მაძლევს.

— ქართველი?

— დიახ.

— ღმერთო ჩემო, რა კარგია! მეც ვიცნობდი რამდენიმე ქართველ სტუდენტს, ყველანი ისეთი კარგები იყვნენ... მე კიდევ პოლონელი გახლავართ...

მე ვწითლდებოდი, პირველი იყო ჩემს სტუდენტობის ხანაში ქალთან ასეთი გამოლაპარაკება. ამიტომ იყო, რომ სრულებით არ ვიცოდი ამ უცნაურ გოგოს ჩემგან რა უნდოდა.

...ამ პირველივე აცნობის შემდეგ ჩვენ სამი დღის შემდეგ კიდევ შევხვდით ერთმანეთს, ისევ სორობონაში. ის-ის იყო, ლექცია გაეთავებინა პროფესორს და შინ წასასვლელად ემზადებოდა. გამოველოით თუ არა, გავეყეთ ერთმანეთს და ვერც კი შევნიშნეთ თუ როგორ შევევლით ლიუქსემბურგის ბაღში.

სალამომდინ ერთად ვიყავით. შემდეგ ნასიამოვნები დავშორდით. გვინდოდა, იქვე პასკალის ყავახანაში შევსულიყავით, სადაც ჩვეულებრივ სტუდენტობა იყრიდა თავსა, მაგრამ ეს სტრვილი მხოლოდ კვირა სალამოს განვახორციელეთ. ამის შემდეგ მეც და იმასაც თითქმის ავადმყოფობად გადაგვექცა სორობონიდან წასვლა... ხან სად და ხან სად, ტემა სალაპარაკოდ არ იყო ერთი, უფრო ნაწვეტებით გაიზომება ყოველი ჩვენი საუბარი. უმეტეს შემთხვევაში კი შეფასებაში ვიყავით, ლუვრის მუზეუმის სიდიადეზე, სადაც არა ერთხელ და ორჯელ შევკამათებულვართ ჯიაკონდოს ჯადოსნურ ღიმილის დანიშნულებაზე და მილოსის ვენერს სიმშვენიერეზე.

არ ვიცი რატომ, მას არ მოსწომდა ეს ხელოვნების გვირგვინი. დაიცილებდა და მარწმუნებდა, რომ თავისთავად ეგ ისეთს არასფერს წარმოადგენს, ოღონდ თუ ისევ დიდ ფასს ვდებთ, მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს ათავამზურად გადმოგვეცა, წინდაწინვე დაგვარწმუნეს მის სიდიადეში და წინააღმდეგზე ფიქრიც კი შეუძლებლად მიგვაჩნიაო. ვერც ჩემი პასუხი იყო სახარბიელო. წარმოიდგინეთ, დორასთან ვიდრე მივიდოდი, სალაპარაკო თემა მომიხაზნია მშვენივრად, რომ უსათუოდ მისი ყურადღება დამემასუხებინა, მაგრამ იმასთან მისვლისას მიფრინდებოდა, სიტყვებს კიდევ აბდა-უბდად მადგებოდა ენაზე, რის გამოც ხშირად მისი დაცინვის საგანიც გავმხდარვარ, თუმცა ეს დაცინვა მეგობრულად მიმიღია და რატომღაც ერთგვარ ქათინაურებადა ჩამითვლია.

საზოგადოთ დორამ დიდი სიმპატია მოიხვეჭა

ჩემში მისს კეთილს გულს უნდა დაუმატოთ მისი საშინელი აქცენტით დაპარაკი, რომელსაც უფრო მეტი ყურადღება მივაქციე, ვიდრე მის სილამაზეს. ის ჩემზე ზრუნავს. დამარწმუნა, რომ მისი კოდექსის სწავლა ჩვენ, უცხოელთ, არაფრად გამოგვადგებაო. ჰო და რა, რა თავში სახლელად მინდა ნაპოლეონის კოდექსი, როდესაც ვახტანგ რჯულ-მდებელის კანონები ერთხელაც არ გადამიტვალაიყებია. გადაგვარებაც ასეთი უნდა! რომის უფლება ლათინურად და ნაპოლეონის კოდექსი... ეს რაღაც წარმოუდგენელია. დორა მართალია, ისევ ეჭიშობა სჯობს... და მეც მის გვერდით ამოვყავ თავი.

...დორს უხაროდა, რომ ეხლა თითქმის სულ ერთად შეგვძლებოდა ყოფნა. საანატომიო განყოფილებაში კდის დროს ერთმანეთს ვეხუმრებოდით, რა თქმა უნდა, რუსულ ენაზე, რის გამოც ფრანგ ამხანაგობის ყურადღება არა ერთხელ და ორჯელ მიგვიქცევია. მაგრამ რას ნიშნავს მათი შენიშვნები, როდესაც დორა უმანკოა, ცით-მოვლენილი ანგელოზი, რომელსაც ბიწიერების ქუჩუი არასოდეს არ მიეკარება.

ღმერთო, ასეთი ხალხით რომ აგვესო ქვეყნიერება, ნუ თუ კიდევ ბოროტებას სადმე ადგილი ექნებოდა?

* * *

...დორა მაკვირვებს თავის გონების სიმკვირცხლით. იმ დღეს რეფერატს კითხულობდა. მთელი რუსის კოლონია დაესწრო, რა თქმა უნდა, ჩვენი თანამემამულენიც იყვნენ. ამათი რიცხვი ერთობ მცირე იყო, თუმცა არც ერთთან დამოკიდებულება არა მქონია: მეშინოდა, ვაი თუ სამეცნიერო მუშაობაში ხელი შემეშალონ და მომაცდინონ მეთქი. იმათ კი იცოდნენ ვინც ვიყავი, მაგრამ რაკი შემეტყვის, რომ მათ შორის მე უცოდველ პაპის ადგილი მეჭირა, ჩამომშორდნენ, ასე რომ „ლათინთა უბანში“ ჩემი არსებობა თითქმის აღარც კი იცოდნენ. გაუკვირდათ. ცივად შორიდან მომესალმნენ, მაგრამ ახლოს არც ერთი მათგანი არ მოსულა. მეც წინა რიგში მოვექეცი და დორას მივაშტერდი.

ასე შეგონა, მის ბაგიდან სიტყვების ნაცვლად მარგალიტები სცვივა მეთქი. პირველად მხოლოდ ეხლა მივაქციე ყურადღება იმის სილამაზეს: მადონა... ჯიოკონდა!...

არა, რა სულელი ვიყავ, რომ თვალს ვარიდებდი ამ მშვენიერს ქმნილებას?

* * *

...რეფერატის შემდგომ დორას მივულოცე. სახლამდინ გაცილებდა მთხოვა. მეც სიამოვნებით დავთანხმდი. გზად მორცხვი ბავშვივით სიყვარული გამოვუცხადე. თავს მოვიკლავ მეთქი. დორამ კი ისტერიულად გადინახარა.

ნეტა რა აცინებდა? ნუ თუ სიყვარული ასეთი სასაცილო რამ არის?

* * *

...მოახლოვდა ზაფხული. ყველა აგარაკად იხიზნება. დორას რჩევით მასთან ერთად მივალ ვილმობლში. ეს პატარა ქალაქი მართლაც მყუდრო გამოდგა. ვისაც უნარი აქვს შრომისა, უეჭველად ბევრს რამეს გააკეთებს. პანსიონის დაქვრამში დორაც დამეხმარა: პრაქტიკა მეტი გექნება, ფრანგულს გაივარჯიშებ და ორს დაკარგულს წელს აინაზღაურებო. მეც მიხარიან, მიხარიან იმიტომ, რომ მჯერა დორას კეთილი რჩევა კარგს ნაყოფს გამოიღებს. ესეც არ იყოს, ისიც ჩემს ახლოს დადგა, ასე რომ თუ პანსიონში მომეწყინა, ხელად შემოძლიან ჩავიბინო და მასთან ერთად წავიდე სასეირნოდ. განსაკუთრებით მარანას ნაპირების სკენ.

* * *

...ღმერთო ჩემო, რა კარგია ეს ლაჟვარდი მდინარე! ორიოდ ფრანკი მიეც მენავეს, ჩაჯექი შიგ და შენთვის წყნარად ისრიალე მის მშვიდს, აუღელვებელს ტალღებზე, თანაც იმღერე, იხუმრე შენს მეგობართან, მერე ისეთს მეგობართან, როგორიც დორა გამოდგა. მიუშვი ნავი თვის ნებაზე,

ნიჩბის მოსმა არც კი უნდა. თუ არა და დორას დაავალე მენავეობა. ის თავის გამოქანდაკებულ შიშველი ხელით მოსწევს ნიჩბს, გრაციოზული რხევით ტალღას შემოპკრავს ნაზად, ~~ქილქაქაქა~~ თან გადიკისკისებს. და ამ ყოფაში ~~მწაფს~~ ~~მწაფს~~ შორს, შორს, ვიდრე ლელით დაფარულ ნაპირებში თავს არ ამოპყოფ. აქ კი დორას უნდა მიეხმარო, რომ ნავი შემოატრილო. ნავის გადმოქამება ინერციის ძალის შეჯახებით დორას გვერდითკენ გადმოაქანებს, ჩემს მუხლს ფერდით მოეჯახება, გადიკისკისებს მეც აგრეთვე. შემდეგ კვლავ წელში გასწორდება და ისევ სიმღერა, ან ტიტინი ათას სისულელეზე.

მაგრამ არის წუთი, როდესაც დორა უცნაურად იცვლება, რატომღაც სევდით იღრუბლება. ამ დროს იგი ქანდაკებასავით გაშეშებულია, იდაყვ-დაყრდობით იგადაპყურებს ნავიდან მდინარის ტალღებს და რალაცას მისჩერებია, ერთი შეხედვით გეგონებათ, რომ თავის შიშველი გულ-მკერდის ანარეკლის მზერითა სტკბება. მაგრამ არა, დორა ფილოსოფოსობს!...

— რა ამბავია, დორა? — ვეკითხები, როცა ერთხელ ამოოხრა: შენ მოწყენითა ხარ.

— მართალია.

— ასე უცბად.

ის მხრებს იწევს. შემდეგ მეც ვიღრუბლები. მაგრამ დორა კაეშანის ღრუბლებს მიფანტავს:

— მე ვუყურებდი ტალღებს და ჩემს სიკოცხლის მიმდინარეობას ვადარებდი მის სრბოლას ჩვენი ცხოვრების წუთებიც ასეთ რიგად მირბიან წინ-წინ და არც ერთს მათგანს აღარ ეღირსებათ დაბრუნება.

მე გამეცინა, იმასაც...

კიდევ რალაც უშინაარსო ნაწყვეტებით განვაგრძეთ საუბარი, მაგრამ არ იქნა, ველარ დავიბრუნეთ წუთიერი თავდავიწყება. ჩვენს ნაძალადევს კისკისს ერთი მელანქოლიური სიმღერა მოპყვა დორას მხრით, რომელიც ზედ შუაზე შესწყვიტა.

მეცნაურა.

— დორა..!

— წავიდეთ, — მეუბნება, — მკივა...

მენავეს სწრაფად გავუსწორდი. მინდოდა ეტლი დამეჭირა, მაგრამ დორამ არ ჰქნა.

— ავად ხარ, დორო, შენ სიარული არ შეგიძლიან...

— როგორ არა... შემძლიან... შემძლიან... ვილმოზლი ჩვეულებრივ მხიარულობდა. ქუჩები ელექტრონის ზვირთებს ჩაენთქა. ნაცნობ ყავახანიდან უკვე ჩაბრინწიანებული ხმით გამოისმოდა ბარიტონით ტორეადორის პარტია. მინდოდა, დორო შემეპატიუნა, მაგრამ არ ისურვა. შემდეგ ბინამდე ისე მივიყვანე, რომ ერთმანეთს აღარ გამოვლაპარაკებდით.

— გამარჯვებით... ხელი არც კი ჩამომართვა. გაალო კარები და პირდაპირ სახლში აირბინა. მარტო დავრჩი. კარგა ხანს დაფიქრებული ვიდექ და სრულებით ვერ გამეგო, დორო რად დადგა ასეთ უცნაურს გუნებაზე!

შინ დაბრუნებისას მარტო ტუჩურკა და ფესსაკმელები გავიხადე და ისე წამოვწექი, რომ ოთახი არც კი გამანათებია...

დ. კასრადე.

(შემდეგი იქნება).

ბალკანეთის ომი და საერთაშორისო განწყობილება

როგორც მოსალოდნელი იყო, ბალკანეთის ომმა „მახლობელ აღმოსავლეთის“ საკითხი უფრო გაამწვავა და ევროპის იარას ბასრი შაშარი შეუყარა.

მთელი ევროპა აყაყანდა თავიდანვე და შრავალი სხვა და სხვა ინტერესების შეხლა-შეჯახების შემდეგ, უფრო ნათლად გამოიჩინა, რომ ევროპიელ სახელმწიფოთა ეგრედ წოდებული „კონცერტი“, მხავანა კატების კონცერტსა ჰგავს, რომელთაც ერთმანეთისათვის და სხვისთვის მხოლოდ რისამე წაგლეჯაზედ უჭირავთ თვალი.

ეხლა, მართალია, სისხლი ისევ ბალკანეთზე იღვრება; პატარა, აფხორებული „მოკავშირე“ სახელმწიფონი სჯიჯგნიან საბრალო, დაუძლურებულ ოსმალეთს, მაგრამ ყურადღება მთელი კაცობრი-

ობისა გადატანილია მთელს ევროპაზედ. ბალკანეთის ომი ერთგვარი პულსაცია არის, გულის აჩქარებული ცემა, რომელიც მთელი ევროპის ორგანიზმში, ყოველ მის სახსარში სრულად გიტანს და აგზნებულ ეინს აღვიძებს. თუ დასაწყისში მოსალოდნელი იყო, რომ პაწაწინა ჩერნოგორიის ზარბაზანს, ზეავივით უპასუხებს გამოხმაურება ავსტრიის ზარბაზნებისა რუსეთის საზღვარზედ, ეხლა არა ნაკლებ მოსალოდნელია ქვეა-ქუხილი საფრანგეთ-გერმანიის საზღვრებზედაც.

ომი ბალკანეთზე საბედისწეროდ გრძელდება. დღიდან დაწყებისა ადრიანოპოლს და სკუტარის „ორი დღის“ შემდეგ იღებენ და კი ვერ აიღეს, მართალია, ბერძნებმა იანინა დაიპყრეს, მაგრამ ჩატალჯის სიმაგრენი შეურყევლადა სდგანან.

ორივე მებრძოლი მხარე დაიღალა, არაქათი გამოელთა, მაგრამ ევროპა კი არ არიგებს მათ, როგორც ქკუა დამჯდარი არბიტრი-შუამავალი, არამედ აღანძული სახით თვითონაც თრთის, რომ მოქიდავეთა ავლა-დიდება ხელში ჩაიგდოს.

გერმანიამ უეცრივ გადასჭრა ჯარისკაცთა გამრავლება და სამხედრო-საომარ კრედიტის გაძლიერება. ასეთი დიდი ხარჯის გამომწვევი ნაბიჯი, ყოვლად შეუძლებელია, გერმანიას რაიმე „ცული განზრახვით“ არ გადაედგას. გერმანია, ავსტრია არ არის, რომ მარტო დასამუქრებლად გაეწია ასეთი უზომო ხარჯი.

იქნებ ეხლა, როცა ავსტრიის ეკონომიური კრიზისი გამოაშკარავდა მობილიზაციის დროს და აუტანელმა ხარჯებმა თითქმის სამარცხვინოდ უკან დაახვეინეს, გერმანიისათვის უფრო ცხადი შეიქმნა, რომ საერთაშორისო ბრძოლაში იგი მხოლოდ თავის თავს უნდა ენდობოდეს. იტალიას, ამ მესამე რგულს სამთა კავშირის ძეწკვისას, ხომ ყოველთვის სახიფათო „ბზარი“ ეტყობოდა. ჯერ ომის პირველ ხანებშიაც, როცა ავსტრია ნამეტანის სიმკაცრით ამხედრდა სერბიის წინააღმდეგ, იტალია დიდს ყოყმანში იყო და ურჩობას აცხადებდა. ყველა ეს და ბევრი სხვა მოსაზრება, გერმანიის მთავრობას პირს შიგნითკენ აბრუნებინებს და თავის საკუთარ ძალებს აკრებინებს.

მაგრამ ასეთი დარღვევა ევროპის „წონა-სწონობისა“, რასაკვირველია, შეუმჩნეველი არ დარჩებოდა სხვა სახელმწიფოებში. საფრანგეთმა მაშინვე გააძლიერა სამხედრო კრედიტი 500.000,000 ფრანკით და შეიტანა კანონ-პროექტი სამხედრო ბევრის ვადის გაგრძელებისა სამ წლამდის; რითაც რიცხვი

ჯარისკაცთა ერთი მესამედით იმატებს. ინგლისში საომარ ფლოტის ბიუჯეტი იმდენად გააღიჯეს, რომ გაზეთების სიტყვით ნავთ-საშენებლები (верфи) ვერ აუვლენ იმოდენა მუშაობას და არც იმდენი მუშა ჰყავს ინგლისსაო. და ეს ინგლისში, საცა მთელი სამხედრო ძალა—ფლოტშია. ამის გარდა, დაჟინებით ლაპარაკობენ საყოველთაო სამხედრო ბევრის შემოღებაზე, რასაც აქამდის ინგლისში აღვილი არა ჰქონდა. კონსერვატორები მოითხოვენ აგრეთვე ჰაერში მფრინავ ფლოტის გაძლიერებას.

რუსეთი თითქო ყველაზედ ნაკლებ ემზადება ომისათვის, თუმცა ყოვლად შეუძლებელია, გარეშე მაყურებელის როლი შეინარჩუნოს, თუ საერთო ბრძოლა გაჩაღდება.

ყველა ამ საერთო ხასიათის მზადებას რომ ის წვრილმანებიც დაუმატოთ, რომ საფრანგეთი ელზას-ლოტარინგიის დაბრუნებაზედ ოცნებობს, რომ ინგლისი ეგვიპტეში ამაგრებს ალექსანდრიის ნავთ-საყუდარს, რომ გერმანია სამხედრო აღლუმებსა მართავს აღმოსავლეთ საზღვრებზედ ისეთის გეგმით... ვითომ ციხე-სიმაგრეებს იცავს და სხ.—ჩვენ მივიღებთ იმ საერთო სურათს, რომელიც საერთა-შორისო ომისათვის სამზადისსა ჰგავს ძალიანა.

მაგრამ ნუ დავივიწყებთ, თუ რა „ძვირი ჯდება“ ნხლანდელი ომი, ნუ დავივიწყებთ, თუ რა საშინელებას უქადის იგი ევროპის ლაშქრებს, რა ხიფათს უმზადებს ყველა სახელმწიფოს და მაშინვე იბადება მოსაზრება, რომ ამ ომს „საფუძველი“ არა აქვს. იგი ხელსაყრელი არავისათვის იქნება და მარტო ამას შეუძლიან მიჯაჭვოს თავაწყვეტილი ბელლონა ოქროთი დაბრმავებული ევროპისა, ამის სიმპტომატიური ნიშანი ავსტრიის და რუსეთის დემობილიზაცია არის, რომელთაც მარტო „სამზადისმა“ ჩააყლაპინა მილიონები.

ავსტრია, რომელიც ყველაზედ მეტად იწევდა საომრად, დღეს, დარცხვენილი, ლამის შეურიგდეს სკუტარის გადასვლას ჩერნოგორელების ხელში; ხვალ ეგებ გერმანიამ შეიგნოს, რომ აღრაცხელი სამხედრო ხარჯი არა ღირს იმ ფასად, რა ფასსაც იგი სდებდა ოსმალეთის სიმრთელეს და სიძლიერეს.

ამ რიგად, ევროპა განმზადებულია საომრად და საომარი ჟინი ევროპიელ მთავრობათა კიდევ თხოულობს წყურვილის მოკვლას, მაგრამ ესეთი „ოპერაცია“ და ერთა სისხლის დენა მარტო მათზე არაა დამოკიდებული.

ეს კი ცხადია, რომ ატმოსფერა გაქვნილია საომარი ელექტრონით და მისი დაცლა-დაშრეტა მით უფრო ძნელდება, რაც მეტ ხანს გრძელდება ბალკანეთის ომი, რომელსაც შეუძლიან უხედავად წაიხვიოს, როგორც გორგალმა, ჯერ მტრებს, შემდეგ ალბანია-ავსტრია, შემდეგ რუსეთი, გერმანია-საფრანგეთი და ბოლოს ინგლისიც.

მეომარი.

წვრილი კრედიტის ამხანაგობა მანგლისში

ისე დღე არ გაივლის, რომ გახეივანება არ გვაუწყოს, ამა და ამ სოფელში, თუ საზოგადოებაში, ეს და ეს კულტურული დაწესებულება დაიარსაო. ყველა ეს ხდება ქართლში. სხვა დაწესებულების გარდა დღევანდლამდე ოცზედ მეტი წვრილი კრედიტის ამხანაგობაა დაარსებული, არის აგრეთვე სასოფლო სამეურნეო ამხანაგობაც. მათ შესვეურებმა შეიგნეს ასეთი დაწესებულების მნიშვნელობა, ხალხი სიამოვნებით უერთდება ერთმანეთს მეურნეობის გასაუმჯობესებლად და ერთი ერთმანეთისათვის წარსამაგებლად. ჩვენი მხარე კი ყველა ამას მოკლებულია. აქ ხალხს ჯერ სულ არავინა ჰგავს გზის მანჩვენებელი და, თუ მოიხვეჭება თითო ორთხა და სცდილობს ხალხს რაზე შეაგებინოს, მათ ედობებიან წინ ხალხის მტრები, რომელთაც თავისი „ცოდნა“ მარტო თავისი კუჭის სასარგებლოდ გადაუქცევიათ და სხვასაც ხელს უშლიან.

ამას წინადა ს. ზრიუტში რამდენიმე ქართულმა განიძრახა მერქობის ამხანაგობის მოწყობა, ამხანაგობაში მონაწილეობის მიღებაზედ სურვილი განაცხადა სამმა შესქონლედ გლეხმაც. მიმართეს ცნობილ მეურნეს, ბ. ნ. ი. უფრიშვილს, მონაწილეობა მიეღო ამხანაგობაში და მასთან საქმის წარმოებაც, როგორც სპეციალისტი, მას ეკისრნა. ბ. უფრიშვილი ამხანაგობის ასეთს განზრახვას სიამოვნებით მიუგება და დროც დაუნიშნა მასთან მანგლისში ზირობის დასაწყრად და გეგმის შესამუშავებლად, მაგრამ დღევანდლამდე მასთან არავინ მისულა გარდა ორი სამი შეთაურისა; გლეხები თოფის სიანდოვკისად ვეღარ მიიკარეს. თურმე საქმე იმაშია, რომ გლეხებისათვის ვიდაცას რაღაცა წაუფუფუნებია, და ამ რიგად ჯერჯერობით საქმე შეჩერდა. ასევე ხდება წვრილი კრედიტის ამხანაგობის დაარსებაშიაგ ჩვენში. რუსებში კი სულ

სხვა: ესენი ერთმანეთს ხდობით კვიდებიან და შეერთებულად მოქმედებენ თვისის ცხოვრების გასაუმჯობესებლად. ესენი სარგებლობენ ჩვენი ხალხით, ჩვენ კი ჩვენის უნდობლობით ვცდივით უფსკრულის სიბნელეში

დააარსეს რუსებმა წვრილი კრედიტის ამხანაგობა, აარჩიეს გამგეობის წევრნი, თავმჯდომარედ ერთ ხმად აარჩიეს ბ. ნ. ი. უაგრიშვილი, თუმცა იქ არ იყო, წევრებად მღ. ჩიქაძე და სხვანი, როცა ინსპექტორმა უაგრიშვილი მაიწვია და გამოუცხადა ხალხმა თავმჯდომარედ თქვენ აგარჩიათო, მან უარო განუცხადა: „თუ სამსახურია ისევე ჩემს ხალხს ვემსახურებო, ვანადგან ერთსა და იმავე დროს ორგან ვერ ვაქნებო და სოხვა ინსპექტორს დახმარება გაეწია ასეთ ამხანაგობის დაარსებაში ს. დიდ თანეთში, თონეთელებისათვის, შვაფისის საზოგადოებისათვის და ჰატარა თანეთის საზოგადოებისათვის, ინსპექტორმა გაითვალისწინა მანგლისი, როგორც შუაგული გარშემო მცხოვრებ ქართველებისათვის და უმასუნა: „თუ ისურვეს ქართველი ხალხი და შემოუერთდეს რუსებსა, სიამოვნებით შივიდებთ და, როგორც ძირითად თანხას ისე მოკლე ვადიან სესხს მოაუმატებთო“. უაგრიშვილი მხალხოდ მაშინ დასთანხმდა ამ თანამდებობის ასრულებას. ჯერ ჯერობით მანგლის სელთ ძირითად თანხად მიეცათ 1500 მ., მოკლე ვადიან სესხად 6000 მ

როგორც გასეთებიდან ვიცით, ბ. უაგრიშვილმა უკვე დაადგინა რუს ამხანაგობის ოქმი შემოხსენებულ ქართველ საზოგადოებების მიღებაზედ ამხანაგობაში და წარადგინა სადაც ჯერ არს დასამტკიცებლად. თუმცა დასამტკიცება ჯერ არ მოსულა, * მიინც უაგრიშვილის კერგიულმა მოქმედებამ რუსებსზედ სამჯერ მეტი მსურველი აღმოაჩინა ამ ამხანაგობისათვის.

სემიტი.

რომელიც მცირე წლოვანთათვის არის, შედგენილია ძალიან კარგად. მოთხრობები „მითო და თამრია“ ნინო გოგნიაშვილისა, „რა ახრებულა“ მანანასი, „ქვა-მოსარჩლე“ იასე ჯიჯიყაძის ერთი მეორეზედ უკეთესია.

მეორე ნახევარში, მოზრდილთათვის, შემდეგია საინტერესო: „ძლივს“, სურათი სოფლის ცხოვრებიდან გ. ქუჩიშვილისა, „ვლადიმერ ალექსი-მესხიშვილის იუბილეის გამო“ ე. გაბაშვილისა, „პირველ-ყოფილ ადამიანის ყოფა-ცხოვრება“ იტა ნაკაშიძისი და „მოხუცი მეთევზე“, ნათარგმნი რუსულიდან ნინო ენუქაძის მიერ.

რედაქციამ მიიღო რამდენიმე წიგნი, გამოცემული წ. კ. გ. საზოგადოებისაგან და მისი ქუთათური განყოფილებისაგან: „ალი“, მოთხრობა ნიკოლოზაურისა, „თავდადებულნი ქართველნი“, ი. გოგებაშვილისა და „მაგდანას ლურჯა“ ეკ. გაბაშვილისა.

ჩვენი ფოსტა

ჯონჯოლაძეს: ეს სადიდმარხვო ფსევდონიმია, თუ ნამდვილი გვარია? მოთხრობა კი მეტად უმარალოა.

აძ—ზვილს: „...ისეთი ქარი ავარდა—დედამიწას ანძრ ევდაო.“ გეოლოგები, პირიქით ამტკიცებენ, —მიწა რომ ინძრევა, ხშირად ქარი ამოვარდება ზოლმეო. ქართველებიც ამბობენ: უბ, რა ქარი ამოვარდაო... როცა სტყუის ვინმე.

მწყარს: ერთ პატარა ზღაპარში თხუთხმეტი ანდახა მოგყავთ. კარგი არის მეთექვსმეტეც: არა შეჯდა მწყერი ხესაო.

მ—ის „შიამუნი იჯდა; და მღეროდა...“ (?) ეს უფროავტობიოგრაფიასა ჰგავს, თითქო?

ბიბლიოგრაფია

რედაქციამ მიიღო საყმაწყილო ჟურნალ „ჯეჯილის“ მეორე ნომერი. პირველი ნახევარი წიგნისა,

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

*) ამ წერილის დაბეჭდვამ დაიგვიანა შემთხვევით.

გორთხოვეთ კოოპერატიული რბე

„ლილი“

ქრისტიანული სწავლება „ლილი“ თავისი ნამდვილი და ჭეცხეცური რბით მოიპოვებ კარ-
გი ბაზარი და ხსნა აუბრობებს თავის საქმებს, რითაც შეძლება მიეცნ მსურველთ
მიწოდოს საუკეთესო რბე ბინაზე, ცალკე დაბეჭდილ ჭურჭელით.

რბის დაკვეთა შეიძლება შემდეგ ადგილებს: რედაქცია „კლდე“ Габаевский пер. № 3. და
ქართულ სამეურნეო საზოგადოების მდივანთან: Бяратинская 5.

Открыта подписка на 1913 годь на политическую, общественную и литературную ежедневную газету **ლილი**

Безпартійно-прогрессивный демократическій органъ, обслуживающій интересы Закавказскаго
края, безъ различія націоналистеи.
(Восьмой годъ издавiя)

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

Съ доставкой въ городъ Тифлисъ:

12 м. 5 руб., 11 м. 4 р. 70 к., 10 м. 4 р. 40 к., 9 м. 4 р. 10 к., 8 м. 3 р. 80 к., 7 м. 3 р. 40., 6 м. 3 р.
5 м. 2 р. 60 к., 4 м. 2 р. 20 к., 3 м. 1 р. 75 к., 2 м. 1 р. 35 к., 1 м. 75 к.

Съ пересылкой для иногороднихъ

7 р., 6 р. 50 к., 6 р., 5 р. 50 к. 5 р., 4 р. 50 к., 4 р., 3 р. 50 к., 2 р. 80 к., 2 р. 10 к. 1 р. 40 к., 75 к.
Заграницу вдвое больше городской

Для годовыхъ подписчиковъ допускается РАЗСРОЧКА по 1 р. въ мѣсяць.

Подписка принимается только съ перваго числа каждаго мѣсяца и не далѣе, какъ до конца года, въ кон-
торѣ редакціи на Дворцовой улицѣ, въ домѣ Грузинскаго Дворянска (входъ со двора грузинскаго театра.
Телефонъ № 917.

ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ:

Для Закавказья на мѣсто, занимаемой строкой петита: впереди текста 15 коп., позади текста 10 коп., пос-
реди текста 50 коп. Стороннее сообщеніе 15 коп. зрѣлища и увеселенія 20 коп.

За многократныя объявленія скидка.

Объявленія о спросѣ и предложеніи труда, объ отлачѣ квартиръ, наймѣ прислуги и т. д. на 4 стр.—25 к.
каждое. Траурное объявленіе—4 руб.

Объявленіе выѣ предѣловъ Кавказа принимаются исключительно въ центральной конторѣ торговаго
дома Л. Э. Метцль и К. въ Москвѣ. Мясницкая д. Сытова, въ отдѣленіяхъ въ гор. С.-Петербургѣ—большая
Морская. № 11, въ Варшавѣ—Маршалковская, № 130, и 24 в. передъ текстомъ и 12 коп. послѣ текста.

